

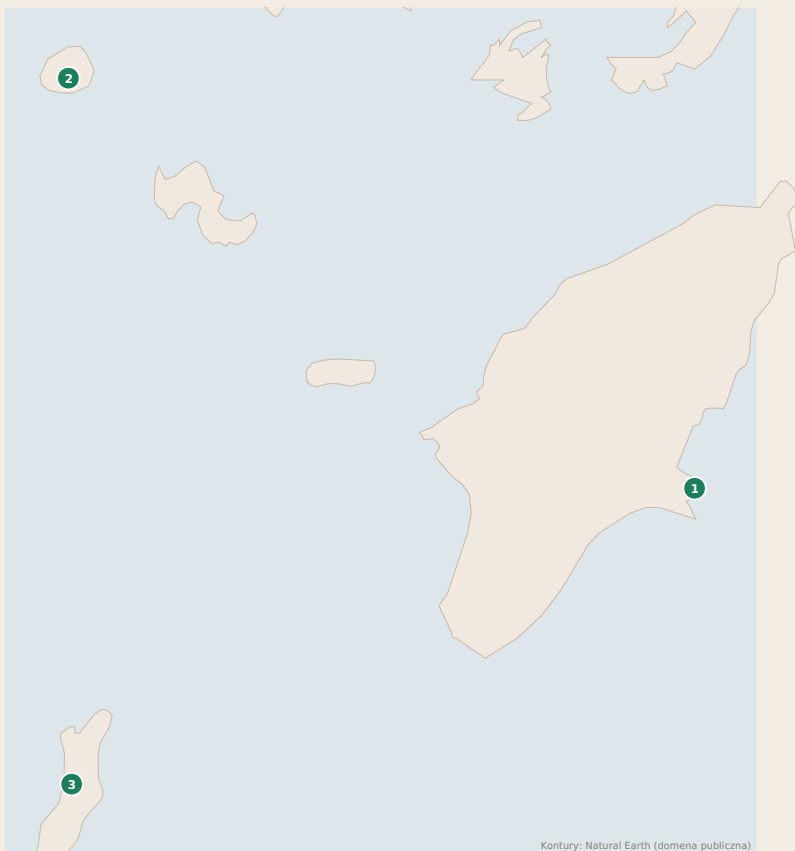

PIOTRYSEUSZ

NIEUSTALONY

Dodekanez

Przewodnik po trasie

Pomysł · miejsca: 3

Przewodnik wygenerowany 2026-10-20 z repozytorium <https://gitlab.com/p.goliasz/moto>. Plany powstają z wyprzedzeniem: ceny, godziny otwarcia, zasady wstępu i przepisy sprawdź przed wyjazdem. Współrzędne wskazują obiekt, a nie parking czy wjazd. Treść: CC BY 4.0, Piotr Goliasz; zdjęcia i dane mają własne licencje (rozdział „Źródła i licencje”).

Spis treści

Punkty 3

Język w podróży 12

Źródła i licencje 15

Punkty

Lindos: akropol Ateny Lindyjskiej

Fot. Jebulon, [CC0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	antykwizacja, mitologia, zamek
Czas	2 h
Wstęp	płatny [do sprawdzenia]
Świątynia	IV/początek III w. p.n.e., po pożarze w 392 r. p.n.e.
Stoa	ok. 200 r. p.n.e., 87 m, 42 kolumny
Wykopaliska	duńskie, 1900–1914
Wydarzenia	odpust w zatoce św. Pawła, koniec czerwca [do sprawdzenia]

RYS HISTORYCZNY

Lindos był jednym z trzech wielkich doryckich miast Rodos, obok Ialysos i Kamiros, i należał do Heksapolis, związku sześciu miast doryckich. Według mitu osadników przywiódł Tlepolemos, syn Heraklesa, a sanktuarium Ateny na skale założył Danaos, który uciekał z Egiptu z pięćdziesięcioma córkami. Cała wyspa należała do Heliosa: według Pindara wynurzyła się z morza jako jego dział. Ten sam poeta opowiada, że synowie Heliosa w pośpiechu zapomnieli zabrać ognia na ofiarę dla Ateny i odtąd w Lindos składano ofiary bez ognia. W VI w. p.n.e. rządził tu Kleobulos, zaliczany do Siedmiu Mędrców Grecji; jemu przypisuje się powiedzenie „umiarek jest najlepszy”.

Na najwyższym punkcie skały stoi dorycka świątynia Ateny Lindyjskiej. Starszą spalił pożar w 392 r. p.n.e., obecną wzniesiono w IV lub na początku III w. p.n.e. Do niej prowadziły monumentalne propyleje i schody, a niżej hellenistyczna stoa z ok. 200 r. p.n.e., długa na 87 m, z 42 kolumnami. Najbardziej rozpoznawalny szczegół widać już u stóp schodów: wykuty w skale relief rodyjskiej triery z ok. 180 r. p.n.e. Na jej dziobie stał posąg admirała Hagesandra dłuta Pitokritosa, któremu przypisuje się też Nike z Samotraki.

O bogactwie sanktuarium wiemy z Kroniki Lindyjskiej, inskrypcji z 99 r. p.n.e. Kapłani spisali w niej ok. 40 darów, które rzekomo złożyli tu Herakles, Helena i Menelaos, a także Aleksander Wielki, a w ostatniej części opowieści o objawieniach bogini. Dwie z nich wiążą się z oblężeniami: przez Persów w czasie wojen perskich i przez Demetriusza Poliorketesą w 305–304 r. p.n.e.; inna mówi, jak oczyścić świątynię po samobójstwie, które ją skałało. Tekst jest miejscami zniszczony, więc badacze liczą te opowieści różnie, od trzech do czterech. Samych darów już wtedy nie było, spłonęły w 392 r. p.n.e., więc kronika była też trochę ówczesnym „PR-em” świątyni. Zresztą najsłynniejszy posąg wyspy, Kolos Rodyjski, stał nie tu, tylko w porcie miasta Rodos (wzniesiony od 292 r. p.n.e., runął przy trzęsieniu ziemi ok. 226 r. p.n.e.). Z Lindos pochodził za to jego twórca, rzeźbiarz Chares.

W średniowieczu na akropolu stanął bizantyjski kościół św. Jana, a w XIV–XV w. joannici otoczyli skałę murami zamku, który do dziś zasłania antyczne ruiny od strony miasta. Akropol przekopali aż do litej skały Duńczycy z Fundacji Carlsberga (1900–1914), a Włosi, rządzący Dodekanezem w latach 1912–1945, w latach 1936–1940 postavili na nowo część kolumn świątyni; tę rekonstrukcję ocenia się dziś krytycznie, a w latach 2000–2005 greccy konserwatorzy ją poprawiali. Biała wioska pod skałą to dawne miasteczko kapitanów: ich domy, w większości z XVI–XVII w. (część odbudowano po trzęsieniu ziemi w 1610 r.), mają portale z kamienia i dziedzińce wyłożone mozaiką z czarno-białych otoczków (chochlaki). Na południe od akropolu leży zatoka św. Pawła, gdzie według tradycji apostoł schronił się przed burzą w drodze powrotnej z trzeciej podróży misyjnej, w latach 50. I w.; Dzieje Apostolskie wspominają tylko postój na Rodos, bez Lindos i bez dokładnej daty.

NA MIEJSCU

- Wejście na akropol: relief triery u stóp schodów, stoa, propyleje i świątynia na samej górze, z widokiem na zatokę św. Pawła.
- Uliczki wioski z domami kapitanów i mozaikami z otoczków, bizantyjski kościół Panagii w centrum.
- Widok na całą skałę od strony drogi nad wioską, zanim zjedziesz na parking.

Praktycznie. Przyjedź na otwarcie albo pod wieczór: w dzień przychodzą autokary i statki wycieczkowe, a na skale nie ma cienia. Na górę idzie się pieszo 15–20 minut; osiołków lepiej nie brać (skargi na warunki zwierząt).

Motocykl zostaw na parkingu nad wioską, ok. 50 km od miasta Rodos; to miejsce popularne, nie „ukryta perełka”, a zdjęcie z Instagrama wyglądało na skomponowane przez AI. Okolica na motocykl: Kamiros i zamek Monolithos.

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Lindos, de.wikipedia.org/wiki/Akropolis_von_Lindos, en.wikipedia.org/wiki/Lindos_Chronicle, nationalhumanitiescenter.org/fellows-books/th..., en.wikipedia.org/wiki/Olympian_7, en.wikipedia.org/wiki/Colossus_of_Rhodes, discover-rhodes.com/explore/attractions/lindo..., bmcr.brynmawr.edu/2005/2005.04.59/, el.wikipedia.org/wiki/Λίβδος

36.09163, 28.08805 ([wikidata:Q421068](https://wikidata.org/wiki/Q421068))

Nisyros: krater Stefanos i Nikia

Fot. Власенко, [CC BY-SA 3.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	geologia, mitologia, wies
Czas	pół dnia
Wstęp	płatny, kilka euro [do sprawdzenia]
Krater	ok. 260 × 330 m, głęb. ok. 27 m
Kaldera	śr. 3–4 km
Ostatnia erupcja	freatyczna, 1888 r.
Wydarzenia	Panagia Spiliani, 6–15 sierpnia

O MIEJSCU

Nisyros to niemal okrągła wyspa-wulkan, stratowulkan zbudowany w ciągu ostatnich ok. 150 tysięcy lat w trzech fazach erupcji. Po wielkich wybuchach zapadł się jego szczyt i powstała kaldera o średnicy 3–4 km, otoczona wieńcem gór do 698 m. Jej dno, równina Lakki, jest płaskie i suche, a w nim siedzi kilka młodszych kraterów. Nie wylewała się z nich lava: wybiła je para wodna, gdy przegrzana woda pod ziemią gwałtownie zamieniała się w gaz. Największy, Stefanos, ma ok. 260 × 330 m średnicy i ok. 27 m głębokości, a liczy sobie kilka tysięcy lat.

Wulkan jest uśpiony, ale nie wygasły. W 1871 i 1873 r. wyrzucał popiół, a w 1888 r. nastąpił ostatni wybuch pary. W latach 1996–1997 serie trzęsień ziemi zaniepokoiły naukowców i od tego czasu wulkan jest stale monitorowany w ramach programów międzynarodowych. Na dnie Stefanosa syczą fumarole, bulgoczą kwaśne błotne źródła, a wokół ujść gazu rosną żółte kryształki siarki. Ziemia pod butami jest gorąca, a zapach zgniłych jaj (siarkowodór) czuć z daleka. Bogactwem wyspy są dziś złoża perlitu i pumeksu na sąsiedniej wysepce Gyalí.

Grecy tłumaczyli to po swojemu. W wojnie bogów z gigantami Posejdon ścigał olbrzyma Polybotesa, oderwał trójzębem kawał wyspy Kos i przygniótł nim uciekiniera; tak powstał Nisyros, a syk krateru to jęki

uwięzionego giganta. Jeden z kraterów nosi zresztą jego imię (Polyvotis). To kolejne „wejście pod ziemię” na trasie, obok Nekromanteionu i Tajnaronu.

Nikia, wioska na krawędzi kaldery, ma centralny plac Porta, przy którym stoją kościół, dawna szkoła z małym Muzeum Wulkanologicznym (od 2008 r.) i kafejki z widokiem wprost na krater. Plac zdobi mozaika z otoczków miejscowego rzemieślnika Paschalisa Paschalakisa, według przewodników z 1923 r. [do sprawdzenia]. W Mandraki, głównej miejscowości, nad portem wznosi się zamek joannitów i klasztor Panagii Spiliani w grotcie. Jego święto, Zaśnięcie Matki Bożej, trwa dziewięć dni (6–15 sierpnia): pielgrzymujące kobiety codziennie wykonują setki pokłonów i śpiewają lament dla Panagii, a w dniu święta przez Mandraki idzie procesja i zaczyna się zabawa. Nocą tańczy się „kielich Panagii”: prowadząca tańczy z kielichem, a dołączający wrzucają do niego pieniądze na rzecz Panagii i wyspy.

NA MIEJSCU

- Zejście na dno krateru Stefanos, ścieżką wokół fumaroli i błotnych źródeł.
- Kręta droga przez kalderę z Mandraki i podjazd do Nikii, z widokiem z góry na całą równinę Lakki.
- Plac Porta i Muzeum Wulkanologiczne w Nikii; po drodze wioska Emborios.

Praktycznie. Z Mandraki do krateru prowadzi krótka, kręta górską drogą przez krawędź kaldery. W południe przypyływają wycieczki z Kos, więc przyjeźdź rano albo późnym popołudniem, a najlepiej przenocuj na wyspie. Na dnie krateru noś pełne buty i trzymaj się oznaczonych ścieżek: grunt bywa cienki i gorący. Prom z Kos płynie ok. 1 h [do sprawdzenia].

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Nisyros, de.wikipedia.org/wiki/Nisyros, www.aegeanislands.gr/pois/nisyros-the-volcano-en, www.aegeanislands.gr/pois/nisyros-panagia-spl..., www.aegeanislands.gr/pois/nisyros-nikia-en/, www.allovergreece.com/en/beautiful-greek-vill...

36.57793, 27.16818 ([osm:node/407963199](https://osm.node/407963199))

Olympos na Karpathos

Fot. Maesi64, [CC BY 3.0](#), [Wikimedia Commons](#)

Typ	wies, folklor, droga motocyklowa
Czas	pół dnia + nocleg
Wstęp	bez opłat
Mieszkańcy	ok. 200 (2021), w 1947 r. ok. 1200
Dziedzictwo	Glendi z Olymposu na krajowej liście dziedzictwa niematerialnego
Wydarzenia	Wielkanoc (procesja we wtorek), 15 sierpnia, św. Jan w Vroukoundzie 28-31 sierpnia (główny dzień 29 sierpnia)

RYS HISTORYCZNY

Olympos przykleja się do grzbietu góry na północy Karpathos, nad morzem z obu stron. Przez stulecia był odcięty od reszty wyspy: z południa można było dotrzeć tylko łodzią do portu w Diafani albo góorskimi ścieżkami. Droga z południa dotarła tu dopiero w latach 70.–80. XX w., a długo była szutrowa [do sprawdzenia]. Izolacja zakonserwowała to, czego gdzie indziej już nie ma. Nazwa pochodzi od góry, na której leży wioska, a miejscowi mówią o niej „Elympos”. W pobliżu, koło Avlony, leżało starożytne doryckie miasto Vrykous, jedno z trzech miast antycznej Karpathos.

Najsłynniejszy jest tutejszy układ rodzinny. Najstarsza córka, kanakara, dziedziczyła cały majątek matki, przede wszystkim ziemię i dom jako posag, a najstarszy syn majątek ojca. Najstarsza córka dostawała też imię babki ze strony matki, a nie ojca, jak w reszcie Grecji. Młodsze siostry często zostawały bez posagu i niezamężne, a młodszy synowie emigrowali. Od lat 60. XX w. wielu mieszkańców wyjechało, zwłaszcza do Baltimore w USA: w 1947 r. wioska liczyła ok. 1200 osób, w 2021 r. ok. 200, a na stałe mieszka jeszcze mniej.

Starsze kobiety wciąż noszą na co dzień strój kavai: tunikę, ciemną suknię wierzchnią, fartuch i chustę na głowie; odświętna wersja ma haftowaną suknię i brokatowy fartuch. Miejscowa gwara uchodzi za najbardziej archaiczną odmianę dialektu Karpathos (np. dawne z brzmi tu jak dz), choć nazywanie jej „homerycką” to przesada. Na grzbiecie nad wioską stoją dziesiątki kamiennych wiatraków, wpisanych na listę zabytków, a cała wioska jest chronionym tradycyjnym osiedlem od 1978 r. Muzyka to lira, lutnia laouto i dudy tsambouna, a podczas biesiady (glendi) śpiewa się improwizowane dwuwiersze, mantinades, w odpowiedzi jeden drugiemu. Glendi z Olymposu jest wpisane na grecką krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Najlepszy moment na odwiedzinę to święta. W Wielki Piątek kobiety stroją epitafion kwiatami i zdjęciami bliskich zmarłych, a we wtorek po Wielkanocy ikony niesie się w procesji z kościoła na cmentarz, przy udziale kobiet w odświętnych strojach; ksiądz modli się przy każdym grobie, a rodziny częstują domowymi ciastami i świeżą myzithrą „na odpuszczenie win” zmarłych. 15 sierpnia, na Zaśnięcie Matki Bożej, wieś świętuje z muzyką i tańcami, a pod koniec sierpnia (główny dzień 29 sierpnia) odbywa się święto św. Jana w Vroukoundzie, w kaplicy nad morzem na północy; biesiady z muzyką trwają jeszcze dwa dni po nim, do 31 sierpnia. Góry północnej Karpathos to też ostoja przyrody: żyje tu m.in. endemiczna salamandra Lyciasalamandra helverseni, występująca tylko na Karpathos i kilku sąsiednich wysepkach. Żyje wśród wapiennych skał i zarośli, z dala od wody: rodzi od razu w pełni rozwinięte młode na lądzie.

NA MIEJSCU

- Górską drogą z Pigadii na północ grzbietem wyspy, z widokami na dwa morza: najlepszy odcinek motocyklowy Karpathos.
- Spacer główną uliczką do kamiennych wiatraków i głównego kościoła wioski.
- Wieczór i poranek w wiosce, gdy wycieczki z Diafani już odpłynęły.

Praktycznie. W sezonie w dzień przyjeżdżają wycieczki z portu w Diafani, dlatego warto przenocować i zobaczyć wioskę wieczorem i rano. Prom z Rodos, Pireusu (kilkanaście godzin) albo z Krety (kilka godzin) [do sprawdzenia]. Fotografując kobiety w strojach, pytaj o zgodę; grafika z Instagrama wyglądała na wygenerowaną.

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Olympos,_Karpethos, el.wikipedia.org/wiki/Όλυμπος_Καρπάθου, ayla.culture.gr/catalogue/olympitiko-glenti/, newlinesmag.com/photo-essays/in-a-greek-villa..., journals.openedition.org/ceb/19648, www.nationalgeographic.com/photo-of-the-day/m..., en.wikipedia.org/wiki/Lyciasalamandra_helverseni, uicnmed.org/web2007/cd_rep_amp/materials/amph..., www.tovima.gr/2018/04/06/vimagazino/prosdokwn..., opuculuk.opoudjis.net/2023/05/14/olympos-karp...
35.74077, 27.17304 (osm.node/272248352)

Język w podróży

Większość dni trasy wypada w Grecji, więc najważniejszy jest grecki. W turystycznych miejscach wystarczy angielski, ale w wioskach Mani, Epiru i w warsztatach kilka zwrotów po grecku bardzo pomaga. Na przejazdach przez Albanie, Bułgarię i Rumunię przyda się krótki zestaw na końcu.

Jak czytać wymowę

Wymowa jest zapisana po polsku, w przybliżeniu. Wielkie litery oznaczają akcent, który w greckiej pisowni zaznacza znak nad samogłoską (ά, έ, ή...).

- **th** – jak angielskie th w think (θ)
- **dh** – jak angielskie th w this (δ)
- **gh** – miękkie, gardłowe g, coś między g a h (γ przed a, o, u)
- **j** – jak polskie j (γ przed e, i)
- **ch** – jak polskie ch (χ)
- **w** – jak polskie w (β)

Kolumna „Transliteracja” podaje zapis łacinką, jaki widać na drogowkach.

Grecki

Sytuacja	Zwrot	Transliteracja	Wymowa
Powitanie	Καλημέρα. / Γεια σας.	Kaliméra. / Ya sas.	kaliMEra / JA sas
Podziękowanie	Ευχαριστώ.	Efcharistó.	efcharisTO
Stacja	Πού είναι το πιο κοντινό βενζινάδικο;	Πού είναι το πιο κοντινό venzinádiko?	pu lNE to pjo kondiNO wenzinAdhiko
Tankowanie	Γεμάτο αμόλυβδη, παρακαλώ.	Gemáto amólyvdi, parakaló.	jeMAto aMOliwdhi, parakaLO
Warsztat	Ψάχνω συνεργείο για μηχανές.	Psáchno synergeío gia michanés.	PSAchno sinerJlo ja michaNES
Przebita opona	Έχω σκασμένο λάστιχο.	Écho skasméno lásticho.	Echo skazMEno LAsicho
Nowa opona		Chreiázomai kainoúrgio lásticho.	chriAzome keNURJo LAsicho

Sytuacja	Zwrot	Transliteracja	Wymowa
	Χρειάζομαι καινούργιο λάστιχο.		
Nocleg	Έχετε ελεύθερο δωμάτιο για απόψε;	Échete eléfthero domátio gia apópse?	Echete eLEfthero dhoMATio ja aPOpse
Parking	Πού μπορώ να παρκάρω τη μηχανή;	Πού boró na parkáro ti michaní?	pu boRO na parkARo ti michaNI
Garazh	Υπάρχει γκαράζ για τη μηχανή;	Ypárchei garáz gia ti michaní?	iPARchi gaRAZ ja ti michaNI
Policja	η αστυνομία / η τροχαία (drogówka)	i astynomía / i trochaía	i astinoMla / i troCHEa
Wypadek	Είχα ατύχημα.	Eícha atýchima.	lCha aTlchima
Pomoc drogowa	Χρειάζομαι οδική βοήθεια.	Chreiázomai odikí voítheia.	chriAZome odhiKI wolthia
Droga otwarta?	Είναι ανοιχτός ο δρόμος;	Είναι anoichtós o drómos?	lNe anichTOS o DHROmos
Pogoda w górach	Τι καιρό θα κάνει στο βουνό;	Ti kairó tha káni sto vounó?	ti keRO tha KAni sto wuNO
Pożar w okolicy?	Υπάρχει φωτιά στην περιοχή;	Ypárchei fotiá stin periochí?	iPARchi foTJA stin perioCHI

Na stacjach paliwo bezołowiowe to **αμόλυβδη** (amólyvdi), a olej napędowy **πετρέλαιο** (petrélaio, peTRElejo). Uwaga: **ναι** (ne) znaczy „tak”, a „nie” to **όχι** (Ochi).

Albański (D0-D1)

Sytuacja	Zwrot	Wymowa
Podziękowanie	Faleminderit.	falemindeRIT
Stacja	Ku është karburanti më i afërt?	ku ESZt karbuRANti me i Afert
Przebita opona	Kam një gomë të shpuar.	kam nie GOMe te SZPUar
Parking	Ku mund ta parkoj motorin?	ku mund ta parkOJ moTOrin

Bułgarski (R1)

Sytuacja	Zwrot	Transliteracja	Wymowa
Podziękowanie	Благодаря.	Blagodarya.	blagodaRIA
Stacja	Къде е най-близката бензиностанция?	Kade e nay-blizkata benzinostantsiya?	kyDE e naj-BLizkata benzinoSTANCija
Przebita opona	Имам спукана гума.	Imam spukana гума.	Imam SPukana GUMa

W Bułgarii skinienie głową bywa odwrotne: kiwanie w górę i w dół może znaczyć „nie”.

Rumuński (R2-R3)

Sytuacja	Zwrot	Wymowa
Podziękowanie	Mulțumesc.	mulcuMESK
Stacja	Unde este cea mai apropiată benzinărie?	UNde JEste cia maj apropijAte benzineRIe
Przebita opona	Am pană de cauciuc.	am PAnе de kauCZUK
Parking	Unde pot parca motocicleta?	UNde pot parkA motoczikLEta

Przed wyjazdem

Zwroty najlepiej zapamiętać, mówiąc je na głos, a nie tylko czytając. Grecki ma kilka dźwięków, których nie ma w polskim (θ, δ, γ), więc warto je przećwiczyć z nagraniami albo z osobą mówiącą po grecku. Na razie nie ma tu rekomendacji serwisu do ćwiczeń: linguatrainer.eu nie wymienia greckiego wśród języków (stan na 2026-10-17), więc sprawdzimy to ponownie przed wyjazdem.

Źródła i licencje

- Opisy miejsc, plan i notatki: Piotr Goliasz, licencja CC BY 4.0 (<https://gitlab.com/p.goliasz/moto>).
- Współrzędne: Wikidata (CC0) i OpenStreetMap (© OpenStreetMap contributors, ODbL).
- Mapy: kontury Natural Earth (domena publiczna); linie trasy to schemat, nie przebieg dróg. Piktogramy: własne.
- Zdjęcie „Lindos: akropol Ateny Lindyjskiej”: Jebulon, CC0, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lindos_1_\(cropped\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lindos_1_(cropped).jpg)
- Zdjęcie „Nisyros: krater Stefanos i Nikia”: Власенко, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:View_of_the_crater_Stefanos_from_the_north-east._Nisyros,_Greece.jpg
- Zdjęcie „Olympos na Karpathos”: Maesi64, CC BY 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Olympos_-_village_view_-_1.jpg